

MARTIN ŠRAJER / 26. 6. 2019

Lásky jedné plavovlásky – dobové zahraniční ohlasy

Ze všech českých filmů Miloše Formana se zřejmě nejvýraznějšího zahraničního ohlasu zásluhou univerzální milostné zápletky dočkaly *Lásky jedné plavovlásky*. Trpká komedie o dívce nešťastné v životě, lásce i zaměstnání soutěžila v Benátkách, zahajovala filmový festival v New Yorku, promítala se ve Francii, Austrálii nebo Západním Německu a byla nominována na Oscara i Zlatý glóbus.

Na agregátoru recenzí Rotten Tomatoes jsou v současnosti zohledněny názory čtrnácti recenzentů. Třináct z nich film hodnotí kladně. Odkazy na řadu dalších recenzí, často napsaných u příležitosti vydání filmu na DVD, lze najít na profilu filmu ve filmové databázi IMDb. V anketě britského časopisu *Empire* „100 nejlepších světových filmů“ z roku 2010 se *Lásky* objevily na 89. místě. Narazíme na ně také v mnoha dalších, více či méně seriózních zahraničních přehledech a žebříčcích (překvapivě ovšem nebyly zařazeny mezi „15 filmů, které musí vidět každá blondýna, protože jí její zlatá hříva dává sílu“ na webu amerického časopisu *Bustle*).

V našem stručném ohlédnutí se nicméně zaměříme pouze na ohlasy v zahraničním tisku z doby uvedení filmu, kdy ještě nikdo netušil, že Forman o pár let později prorazí v Hollywoodu, získá dva Oscary a tři Zlaté glóby a zařadí se mezi nejúspěšnější režisující emigranty.

Benátky

V reportu z benátského festivalu pro *The Guardian* se u Formanova snímku pozastavil Ian Wright. Sice předvídal, že by film díky Ceně poroty a velmi příznivému přijetí publikem mohl hlavní soutěž vyhrát, ale sám se k němu bez výhrad nestavěl.

Nepovažoval jej za tak dotažený, jak by mohl být. Obdivoval ovšem autentické výkony neherců, kteří podle něj zvláště v případě Mildových rodičů přispěli k neobyčejně

přirozenému portrétu manželství, během jehož sledování divák zapomíná na dramatickou formu a jenom sleduje dvojici lidí snažících se snést přítomnost toho druhého.

Pochvalně o hercích mladé i starší generace psali prakticky všichni zahraniční recenzenti. Gordon Gow z *Films and Filming* použil k popisu herectví Hany Brejchové a Vladimíra Pucholta adjektiva „delightful“ (rozkošné) a zároveň ocenil, že se zdá, jako kdyby herci reagovali na Formanovy požadavky takřka instinktivně. Potěšujícím shledala způsob vedení herců také Yvonne Babyová z francouzského *Le Monde*. Podle ní Formanova „sociální a intimní kronika malého města“ zároveň „půvabně zachycuje rozmanitost života“ a s nenuceností přechází mezi jednotlivými situacemi.

Po benátské premiéře o filmu referovala též řada italských periodik. V milánském deníku *Il giorno* vyšla krátká recenze s titulem „Československý režisér Forman předvedl duchaplný a inteligentní film“. Text tvořený z větší části sociopolitickým rozbořem tužeb tehdejší evropské mládeže („zdá se, že problémy, které zmítaly mládeží předešlých generací, byly odloženy do zásuvky ve prospěch přirozené radosti ze života“) nabízí až v závěru pár slov chvály na adresu hereckých výkonů, informaci „plavovláska se hojně ukazuje spoře oděná“ a přirovnání *Lásek* k filmům italského režiséra Luciana Emmera (zejména k jeho *Děvčatům ze Španělského náměstí* [Le Ragazze di piazza di Spagna, 1952]). Oproti nim je ale druhotina českého tvůrce údajně méně literární a víc duchaplná.

Častěji bychom v zahraničních i domácích recenzích narazili na srovnání *Lásek* s tvorbou jiného italského filmaře, Ermanna Olmiho (viz zejména jeho *Snoubenci* [I fidanzati, 1963], rovněž s dlouhou, rozpaků plnou sekvencí taneční zábavy). S ním mělo Formana spojovat zaměření na obyčejné lidi a střízlivý nesentimentální realismus všedního dne. Například podle recenzenta z římského deníku *Il messaggero* by Forman mohl být nazýván „Ermannem Olmim z druhé strany železné opony“. Pokud by ovšem byl „víc důrazný a zaujatý“.

Jako objevitelé mnohem méně předvídatelných paralel se projeví němečtí filmoví publicisté. Podle Kurta Habernolla ze *Stuttgart Zeitung* má Formanův film blízko k veselohrám Ernsta Lubitsche. Rainer Hartmann z *Frankfurter Neue Presse* v *Láskách* spatřoval odkazy na filmy druhých režisérů, k jakým se jinak uchyluje Jean-Luc

Godard. Úvodní scéna lesního setkání Anduly s vojákem mu pak připomněla lyrické válečné drama *Ivanovo dětství* (Ivanovo dětstvo, 1962) od Andreje Tarkovského.

V Miláně byly založeny také jedny z nejstarších a nejčtenějších italských novin *Corriere della Sera*. Podle jejich přispěvatele Giovanniho Grazziniho jsou *Lásky* filmem „lehkým, ale šumivým jako víno“. Formanův pohled je charakterizován jako pozorný, snažící se proniknout různé psychologické vrstvy příslušníků mladé generace a rozeznat prvky, které pomáhají „odlišovat československou mládež ani ne tak od mládeže jiných zemí, jako od jejích vlastních rodičů.“ Právě zásluhou věčné polemiky mezi starými a mladými a rovnováhy mezi ironií a něhou budou podle Grazziniho *Lásky* srozumitelné i divákům neznalým socialistických reálií. Závěrem svého textu autor vyzdvihuje kladné přijetí filmu italským obecnstvem, které se prý bavilo hereckými výkony a „tleskalo svěžesti milostných scén a bezprostřednosti režie.“

Ze záplavy převážně pozitivních italských ohlasů, povětšinou filmu vyčítajících pouze rozměňování nosných situací, vyčnívá recenze z církevního deníku *L'Osservatore Romano*. Formanova kritika režimu údajně postrádá perspektivu a „spočívá spíše v ironii, v pobaveném pozorování skutečnosti“. O pochybném morálním rozměru díla má svědčit fakt, že se „pohybuje ustavičně v ovzduší naprosté etické lhostejnosti a skýtá nám dost bědný obraz československé mládeže, kde se všechno točí kolem sexu, všechno se zdá být určováno materialistickými zájmy, skoro jako by mladí nahradili mýtus stranické ideologie mýtem sexu.“ Filmu údajně škodí také Formanův občasný sklon k rozvlácnosti a zabíhání do zbytečných a laciných odboček, „jejichž cílem je zjevně pouze pohoršit měšťáka“.

Favorizovaný Forman si z Benátek nakonec odvezl pouze Cenu Mezinárodního výboru pro šíření umění a písemnictví filmem, udělenou „pro svěží pohled na cítění a myšlení současné mládeže, vyjádřené moderní filmovou řečí“. V tisku rozhodnutí poroty nezůstalo bez (jízlivé) odezvy. Glosa francouzského katolického deníku *La croix* pravila, že „je to jediný film, který byl na Lidu přijat jednotně jak novináři, tak i diváky. Vadilo snad právě toto festivalovému panstvu? Jestliže ne, tak je to ještě horší: svědčí to o tom, že festivaly vůbec, a zejména benátský, se usilovně snaží odloučit film od diváků, a to v době, kdy film diváky nejvíce potřebuje.“

New York

První uvedení filmu ve Spojených státech proběhlo v září 1966 v Lincoln Center v rámci čtvrtého ročníku Newyorského filmového festivalu. Po něm vstoupily *Lásky jedné plavovlásky* do americké distribuce. Doprovázel je plakát opatřený vtipným sloganem „Příběh přirozené blondýny, která se zamiluje – přirozeně – a je zrazena – přirozeně – a myslí si, že umře – přirozeně –, ale to se nestane. Přirozeně.“

Newyorskou premiéru *Lásek* si nenechal ujít věhlasný americký filmový kritik Bosley Crowther. V pravidelně zveřejňovaném přehledu *Československá kinematografie ve světle zahraničního tisku* byla zveřejněna část jeho hodnocení, označující Formanův film za „rozkošný a nevšední, neobyčejně humorný a teskný“. Později Crowther pro *The New York Times* napsal delší text, v němž mimo jiné podotkl, že zásluhou Formanova filmu „opět poskočily nahoru stoupající akcie československých filmů.“

Za doklad rozkvětu československé kinematografie považoval *Lásky* rovněž Richard Gertner z *Motion Picture Herald*: „[...] je to vskutku rozkošný a okouzlující film. Je to také až dosud nejsilnější důkaz názoru, že země jeho původu se nyní těší tvořivé filmové renesanci.“ Kladně se o filmu v kontextu československé filmové tvorby vyjádřila i Judith Cristová z deníku *World Journal Tribune*: „A opět nám nezbývá nic jiného než obdivovat onu zvláštní schopnost československých filmařů, nacházet univerzální pravdu v těch nejjednodušších situacích, postřehnout jak humor, tak i žal v lidské komedii a převést je na plátno ostrým, ale chápavým pohledem.“

Kritičtější byl kolega obou publicistů píšící pro prestižní oborové periodikum *Variety* a podepisující se jako „Hawkins“. Podle něj půvab a lehkost filmu pomáhají překrýt křehkost jeho zápletky. Na druhou stranu ale cení otevřenost dialogů a vkusnost, s jakou Forman pojal nahé scény. Spíše než jejich zásluhou by podle jeho mínění mohl být film úspěšně prodán do zahraničí díky sympatickým hercům, přesně odpozorovaným situacím a ironickému tónu.

Zaujetí Formanovým vedením herců prostupuje také recenzi z *New York Post*: „Forman vedl své herce tak, aby co nejméně vystavovali na odiv své rozpaky, myšlenky a vztahy, světské marnosti a řídké úspěchy. Kdybyste to předem nevěděli, nikdy byste neřekli, že v tomto filmu hraje nějaký herec.“ Takřka nadšená reflexe filmu, popisovaného jako zábavný, nenucený a nepatetický, končí optimistickou vizí budoucnosti československé kinematografie: „Těžko bych hledal druhou zemi, která v

dnešní době posouvá umělecká měřítko tak vysoko.“

Básnického ducha v sobě zásluhou *Lásek jedné plavovlásky* objevil nepodepsaný recenzent z týdeníku *Newsweek*: „Formanův mimořádný talent je stejně přirozený jako lidstvo a stejně čirý jako drahokam. [...] Čtyřiatřicetiletý Forman dosáhl skutečný sen všech režisérů – přivést na plátno něco, co vypadá jako život sám, ale co – oproti životu – nevystřeluje nic jiného než pochopení, bystrost a moudrost. [...] Forman se zmocnil rytmů reality a touhy třpytivého světa, plného lidských bytostí.“

Novotvarem „hejt“ bychom dnes nejspíš označili slova, která filmu v měsíčníku *Films in Review* věnovala Elaine Rothschildová. Vybíráme nejšťavnatější pasáže jejího příkrého odsudku, majícího v sobě stejnou dávku vřelosti a ochoty jít dílu vstříc jako mnohé komentáře z Facebooku a ČSFD: „Tento levně natočený československý černobílý film je dotěrně nabízen jako nejpopulárnější film nedávného Newyorského filmového festivalu. [...] Kdyby byly *Lásky jedné plavovlásky* natočeny ve Spojených státech, ti troubové, kteří jim tleskali na Newyorském festivalu, by je vypískali [...] *Lásky jedné plavovlásky* je film banálně napsaný a narežírovaný, s vlažnými hereckými výkony, neatraktivním prostředím, stejně neatraktivně nafotografovaným, a popis děje je zajímavý asi tak jako klep dělnic [...]“

Cahiers du cinéma, Filmkritik, Sight & Sound

Jednu z nejobsáhlejších kritik napsal na *Lásky* v době jejich vzniku Jean Collet pro přední francouzský cinefilní časopis *Cahiers du cinéma*. Ten vnímal film jako hru na schovávanou naruby, neboť „člověk vidí to, co nemá vidět, říká se to, co se nemá říkat, slyší to, co se nemá slyšet.“ Dodal, že „celý Formanův svět je ve znamení indiskrece. Dokonce takové, kde jsme svědky, jak trochu předrážděná matka otevírá kufřík, či takové, kdy plavovlasá hrdinka poslouchá za dveřmi...“.

O „indiskrétní perspektivě“ píše také Klaus Hellwig ve své recenzi pro německý časopis *Filmkritik*, charakterizující Formanovu metodu jako „kontrolovanou spontánnost“. Na jeho úvahy v témže časopise nepřímo navázal Uwe Nettelbeck, zpochybňující uplatnění stejného přístupu jako v *Černém Petrovi*: „Formanův voyeurismus měl svůj smysl v *Černém Petru*, poněvadž výsledek pozorování v sobě skrýval překvapení, poněvadž Forman pozoroval něco, co nepodléhalo jeho kontrole. Zde je to horší, poněvadž si k tomu uměle vytvořil příčiny [...] Citlivost postřehu je tu

postavena proti necitlivosti látky.“

U příležitosti uvedení filmu na Londýnském filmovém festivalu se s Formanem sešel Peter John Dyer, který o setkání i o *Láskách jedné plavovlásky* napsal obsáhlý text pro časopis *Sight & Sound*. Film nejprve srovnává s *Černým Petrem*, ale také s tvorbou výše zmíněného Olmiho nebo zástupce britského hnutí Free Cinema, českého rodáka Karla Reizze. Následně i na základě setkání s českým filmařem vyvozuje, že pro Formana je charakteristická schopnost dělat si nenásilně legraci z vážných témat. Po přiblížení režisérova autorského rukopisu dochází k závěru, že tajemství Formanova úspěchu spočívá v jeho schopnosti sebereflexe a v kombinaci respektu a pobavení při pozorování postav.

Pozitivně lze zakončit i ohlédnutí za cizojazyčnými reflexemi Formanova druhého celovečerního filmu. Přes některé pochybovačné názory převažuje v dobových zahraničních ohlasech na *Lásky jedné plavovlásky* mínění, že se jedná o dílo svěží a nenucené, jehož humor vycházející z vytříbeného pozorování povah a vášní je stejně dobře srozumitelný v kapitalistických jako socialistických zemích.